

Тилди қосық арқалы үйрениў усылы. Оқыўшылардың еситиў хэм сөйлеў қәбилетин раўажландырыў ушын немис тилиндеги қосықларды еситириў максетке муўапық болады. Қосықлардың текстлери қысқа гәплерден куралған болып, қайта-қайта еситкеннен кейин есимизде тез сақланады. Қосықларды үйрениў арқалы оқыўшылар сөзлерди дурыс айтыўды, дурыс пәт қойыўды үйренеди. Соның менен бирге қосықтың аўдармасына қызығып, не хаққында екенлигине қызығады. Хәр бир грамматикалық темаға байланысly қосықлар таңлаўға болады. Сабақта өтилген темамызға байланысly қосықларды берип, темаға байланысly сөзлерди түсирип қалдырып, сол сөзлерди оқыўшылардың өзлери изленип тапса, есте сақлаў қәбилети асады хэм сөзлик запасы көбейеди. Бизлер хәр биримиз телевизорда шет ел қосықларының текстин еситип, оны қәле, қәлемге ядлап аламыз. Оқыўшыларға қосықты тек еситип қоймастан, оның ишиндеги таныс емес сөзлерди сөзликтен таўып, ана тилине аўдарып хэм сол сөзлерди ядлаўды үйретиўимиз керек. Қосықтың ишиндеги таза сөзлер, оқыўшының тил байлығын арттырып, грамматикалық материалларды беккемлейди.

Жаңа педтехнологияларды пайдаланыў арқалы оқыўшылар тек шет тилин үйренип қоймастан, дослары менен еркин сөйлесип, қарым-қатнас қылыўды үйренеди.

Сондай-ақ, немис тили сабағында оқыўшыларға «Sprechen» ямаса «Ein Wort mehr» усылын қоллансақ

таза тема бойынша биз күткен нәтийжеге ерисемиз. Бул методта оқыўшылар өзлериниң сөз байлығы ямаса грамматикалық билиминен пайдаланады. Оқытыўшы тахтаға бүгинги таза теманы жазады.

Оқытыўшы – *Die Jahreszeiten*

1. Оқыўшы – Es gibt vier Jahreszeiten: den Winter, den Frühling, den Sommer und den Herbst.

2. Оқыўшы – Jede Jahreszeit hat ihren Reiz, aber in jeder Jahreszeit gibt es auch Unannehmlichkeiten.

3. Оқыўшы – Heutzutage sieht man im Winter kaum Schnee.

4. Оқыўшы- Der Winter ist sehr schneearm.

Бул методты оқыўшыларды еки топарға бөлип қоллансақта болады. Усы теманың ишинен келип шығып, феийл сөзлерди атлық сөзлерге айландырсақта болады.

Бундай мысалларды көплеп ушыратыўымызға болады. Сөзлердиң туўры жазылғанлығы, грамматикалық қәтелери оқытыўшы тәрәпинен тексерилип, баҳаланып барылады. Ең жақсы нәтийже көрсеткен оқыўшылар, оқытыўшы тәрәпинен өрнек қылып көрсетиледи хэм жақсы баҳа менен баҳаланады.

Усы сыяқлы методлардан көплеген мысаллар келтириўимиз мүмкин хэм оларды немис тили сабағында пайдалансақ болады.

Жуўмақтастырып айтқанымызда оқытыўшы өз сабағында заманагөй педагогикалық технологиялардан унамлы хэм өз орнында пайдаланса, сонда ғана өзиниң мақсетине ериседи деп ойлайман.

Адабиётлар

1. Узбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 8 майдаги «Ўзлуксиз таълим тизимининг чет тиллар буйича давлат таълим стандартини тасдиқлаш туғрисида»ги 124-сонли қарори. // Узбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари туплами, 2013 й., 20-сон, 251-модда.

2. Узбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 10 декабрдаги «Чет тилларни урганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари туғрисида»ги ПК-1875-сонли қарори. / «Халқ, сузи», 11.12.2012 й., 240 (5660)-сон.

3. Кенжабобов А. Педагогик технологиялар - дарс самарадорлигининг муҳим омили. - Т.: «Наврўз», 2012.

4. Кенжабобов А., Кенжабобов Ж. Тарбия технологияси ва унинг долзарблиги. // «Замонавий таълим», 2015, 4-сон. -61-64-б.

РЕЗЮМЕ

Мақолада бугунги кунда хорижий тилларни ўқитишда педагогик технологияларнинг аҳамияти ва қўлланиши хақида фикр юритилган. Таълим жараёнида турли интерфаол усулларни қўллашда ўқитувчида мавжуд бўлиши керак бўлган компетенцияни шакллантириш бўйича тавсиялар берилган.

РЕЗЮМЕ

В статье освещаются вопросы применения педагогических технологий в процессе преподавания иностранных языков. Авторами даны рекомендации по формированию компетенции учителя, которая необходима для применения им различных интерактивных методов в процессе обучения.

SUMMARY

In the article the gist of pedagogical technologies are discussed in teaching the foreign languages in current elementary classes. As well, the interactive methods are recommended in the process of teaching and the due competencies of teachers.

ҚҰРЫЛЫС БАҒДАРЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ОҚЫТЫҰ

Р.Ешнйазов – экономика илимлериниң кандидаты

Бердақ атындағы Қарақалпақ мәмлекетлик университети

Таянч сўзлар: қурилиш муҳандислиги, гуруҳ иши, услубий, ижтимоий ва индивидуал вақолатлар, мослашувчанлик, таълим, ўқитиш.

Ключевые слова: гражданское строительство, групповая работа, методические, социальные и индивидуальные компетенции, гибкость, образование, преподавание.

Key words: civil engineering, group work, methodological, social- and self-competences, flexibility, education, teaching.

Жәмийетлик ис қурылышы инженердиң жұмыс ўақтының тийқарғы бөлимин ийелейди. Хәр қыйлы қәнигелер ис процесинде көплеп интерфейслер менен бирге ислейди. Хәзирги ўақытта қурылыс инженерлери ушын талаплар өзгерди: режелестириў хэм қурылыс процесси қатнасыўшылары көбирек интерфейслер менен ислейди, көбирек қәрежетлер талап етиледи хэм алынатугын нәтийжелерге жоқары талаплар қойылмақта. Сол себепли қурылысшы инженерлер жақсы нәтийжелерге ерисиў ушын олар архитекторлар, басқа тармақ

инженерлери, буйырtpашылар хэм инвесторлар менен ислесиўди хэм олар менен қарым-қатнас жасаўды үйрениўи жүдә әҳмийетли. Қурылысшы инженерлердиң мийнет искерлигиниң және бир өзине тән өзгешеликлериниң бири проект ислери есапланады. Имараттың қурылысы турли жәмәат ағзалары менен турли мүддетлер хэм жеке талапларға ийе болған проект болып табылады. Сол себепли, басқа көзқарасларды түсиңиў хэм проекттиң ең жақсы шешимлерине ерисиў ушын өз ара тәсир өткизиў қәбилетин қурылыс инже-

нерлері тәлім процессіне киритіу керек. Пукаралық қурылысты үйрениуші талабалар өз іскерлігі дауамында ұсындай түрлі талаптарды жеңіуді үйрениуші зәрүр.

Түрлі пәнлер бойынша техникалық билимлерді мәжбүрий өзлестіріуден тысқары, көбірек компетенцияға тийкарланған үйрениу ұсылы бул машқаланың жуабы болыуы мүмкін. Бул «оқытудан үйрениуге өтиу» процесі ұсы компетенцияларды рауажландыруға қаратылған. Талабалар көбірек ғәрезсиз болыуды хәм өзін-өзі шөлкемлестіріуді үйрениуі керек. Бул «проблемалық оқыту» ұсылына сәйкес келеди, талабалар машқалаларды шешиуді хәм жәмәатлик жумысларда жаңа идеяларды ойлап табыуды үйрениуі керек. Сол ұшын хәр қыйлы курсларды оқытудан үйрениуге өтиуді қоллап-қууатлау хәм компетенцияға тийкарланған тәлімді пукаралық қурылыс тәлім бағдарына интеграциялау имканиятлары көзқарасынан анализлеу керек. Мысал ретинде АҚШтың Висконсин-Милуоки университетинде «Пукаралық қурылыс» дәстүрі бойынша инновациялық тәлім проекти нәтижелерин көрип шығамыз.

Проект жумысы ямаса онлайн тәлім сыяқлы инновациялық тәлім формалары, олардың екіншиси пандемия дәуиринде пүткіл дүнья бойлап қолланылған болса да, еле кең қамтып алынбаған [1:202]. Хәр қыйлы курслардың талабалардың пәнлер аралық компетенциясын рауажландыруға тәсирин тийкарлау хәм оның муғдарын бахалау қыйын, бирақ айырым курслар бул рауажланыуды басқаларына салыстырғанда жақсырақ әмелге асыруға мүмкиншилик жаратады. Компетенцияға тийкарланған курс түрлерин талабалардың активлигиниң асыуы менен ажыратып алыуымыз мүмкін. Оқыуда актив қатнасушы талабалар, әдетте, пассив тыңлаушы талабаларға салыстырғанда сабақты жақсырақ өзлестіреді. Проект жумыслары, өз ара жақын болған семинарлар, бакалавр питкеріу жумысы ямаса

магистрлик диссертациялар компетентликке тийкарланған тәлімге толығы менен сәйкес келеди. Жәнеде, қурылыс инженерлериниң іскерлігі дауамында пәнлер аралық жәмәатлик ис олардың күнделикли жумысының бир бөлегі болып табылады, себеби олар басқа инженерлер, архитекторлар, изертлеушілер ямаса буйыртпашылар менен көплеген қарым-қатнастарды әмелге асырады. Талабаларды бул ұазыйпаға дурыс таярлау ұшын әсиресе пәнлер аралық проектлер мақсетке мууапық болады. Проект жумыслары барысында, тийкарынан социаллық компетенцияларды рауажландыруға, қарама-қарсылықтарды басқару ямаса дәлдалшылық қәбилетлери, сондай-ақ, хұжданлылық хәм мотивация сыяқлы компетентликти рауажландыру мүмкін. Пәнлер аралық компетенцияларды рауажландыру ұшын онша пайдасы болмаған курсларда талабалар менен өз ара байланыс тығыз болмай, оларда тек талабаларға билимлер лекция арқалы жеткерилип бериледи. Лекциялар, соның ишинде онлайн тәризде өткерилген лекциялар да, қурамалы техникалық билимлерді рауажландыру ұшын пайдалы болыуы мүмкін, бирақ оларды офлайн оқыту түрі менен биргеликте алып барыу мақсетке мууапық болады [2:4].

Онлайн тәлім барысында талабалар ўақыт хәм кеңіслик шеклеулерисиз өз бетинше билим алыулары мүмкін. Жоқары оқыу орынларындағы ұшырасыуларда сиз сорауларға жууап беріуиңиз хәм додалауыңыз мүмкін. Бул жерде оқытушы, профессор яки басшының роли билим беріушиден талабалардың оқыу процесин қоллап-қууатлаушы тренерге айланады. Солай етип, жақсы режелестірилген курслар комбинациясы талабалардың үйрениуі ұшын пайдалы болады. Оқыту хәм үйрениу ұсылын өзгертіріуіге

сезгир болыу жүдә әхмийетли. Талабаларға да, оқытушыларға да сабақтың жаңа формаларына оқыту хәм үйрениудегі роллерине хәм жууапкершилигине көнликпелер пайда етиу ұшын бираз ўақыт керек болыуы мүмкін [3:5]. Компетенцияларға тийкарланыудан тысқары, қурылыс инженерлерин оқытуда екінши компонент жүдә зәрүр, бул қурылыс инженерлериниң күнделикли жумысларының әмелий талабы болып табылады. Сыртқы оқытушылар хәм қарханалар менен тығыз байланыс бул талаптарға толығы менен жууап бере алады. Хәкыйқый талаптар офислер хәм қурылыс майданларынан лекция залларына өткерилиуі мүмкін, ал академиялық көз-қарас керисинше алмастырылыуы мүмкін.

Жәмәатлик хәм проект жумыслары компетенцияларды рауажландырудың хәм топарда іслеудің ең жақсы ұсылларының бири сыпатында тән алынады [4:17]. Топарлық жумыста жетіскенликке ерисиудің шешиуші факторы топардың барлығының белгили бир мақсетке ерисиуге хәрекеті болып табылады. Әдетте, пукаралық қурылыс хәм архитектура тарауындағы проект жумыслары өз алдына хәр қыйлы мақсетлерді қояды, бирақ олар ең тийкаргы бир мақсетке жетисиу ұшын бирлесіуі керек: ол да болса жетіліскен қурылыс проекти болып табылады. Қурылысшы-инженерлер ұшын бул жүк көтеріуші конструкциялар ямаса имараттың техника-экономикалық тийкарламасының нәтижеси болыуы мүмкін, ал архитекторлар ұшын болса имарат проектинің эстетикалық хәм функционаллық тәрептен дурыс шөлкемлестірилиуі болыуы мүмкін. Жәмәатлик жумыс – инженер хәм архитекторлардың жумыс іскерлігі талаптарына үйретіу ұшын, әсиресе, хәр қыйлы қәнигеликтің талабалары бир проекти орынлауда бирге іслесетуғын болса, сәйкес келетуғын ұсыл. Талабалар бири-бири менен қарым-қатнасқа, өз-өзін шөлкемлестіріуге, биргеликте іслесіуге хәм өз көз қарасларын қорғауға үйренеди. Солай етип, проект жумысы, машқаланы шешиу ұшын нәтижели компетенцияларды пайда етиуші, машқалалы тәлім мақсетлерине сәйкес келеди, ол өмир бойы үйрениудің тийкарларын жаратады хәм оқыуға болған ишки мотивацияны күшейтеди.

Солай болсада, талабалардың топарлық жумысларында айырым кемшиликлер де ұшырайды. Топарлық жумыстың айырым жетіскенликлерин анықлау барысында қыйыншылықтар себепли айырым талабалар «социаллық жумыссыздыққа» жол қояды. Бул, өз мүмкиншиликлерин кемейтип, басқа талабалардың олардың орнына жумыс іслеуіне жол қояды. Көбірек жумыс іслеу атырған талабалар да бул пассивликти сезип, өзлеріндегі қызғын пәтті кемейтиуі мүмкін, себеби олар тек бир өзлери жәмәатлик жумысты орынлауы керек емеслигин түсинеди. Егер бундай жағдай пайда болса, жәмәатлик жумыстың орынланыуы қәуіп астында қалады. Топардағы талабалардың саны қаншелли көп болса, бундай ақыбетлердің қәуіпи де жоқары болады. Ұсындай ақыбетлердің алдын алыу ұшын, бизиң пикиримизше, талабалардың топарындағы саны бесеуден аспауы хәм олар жақсы шөлкемлескен болыуы керек. Және, қосымша хызметкерлер, мәселен, тренерлер ямаса консультантлар топарлар менен тығыз іслесип, жумыс барысында оларды қоллап-қууатлап туруы керек. Олар қайсы талабалар жумысты алға илгерилетип белсене алып барып атырғанығын, ал қайсылары тосқынлық етип атырғанығын бақлап отыруы тийис. Мен бақлаған Висконсин-Милуоки университетинде, оқытушылар жүдә тәжірибели еди, олар талабаларды қоллап-қууатлауда күшли таярлығы бар болып, проект жумысларының унамсыз

ақыбетлериниң алдын алып отырады ямаса минимумға алып келеди.

Висконсин-Милуоки университетинде архитекторлар хэм қурылысшы инженерлер кредит технологиясы бойынша оқытылады хэм оқыу барысында көплеген пәнлерди тутас үйренеди. Бакалавриат хэм магистратура кәнигелиги талабалары жоба шеңберинде барлық пәнлерди биргеликтеги проектлер хэм базалық пәнлер тийкарында үйренеди. Олар кәнигелиги бойынша анық билим алыу ушын және де айырым пәнлерди өз алдына үйренеди. Солай етип, дәслепки курсларында хәр қыйлы пәнлерди үйрениуши талабалар бир топарда ислеуи мүмкин, бул олардың келешектеги жумысы ушын жүдә пайдалы болып табылады. «Өнимди реализация қылу» деген пән координациялаушы момент есапланып, бакалавриаттың жоқары курс талабалары магистрантлар менен биргеликте тәлим алады. Бул жерде бакалавриат хэм магистратураның үш кәнигелигиниң барлығы бир проектти орынлайды. Көшпес мүлкти басқару хэм қурылыс кәнигелиги магистратурасы шеңберинде оқытудың сапасын хэм нәтийжесин асыру мақсетинде, сондай-ақ, проект жумысларының негатив ақыбетлериниң алдын алыу ушын тренерлер жәрдем береді. Бул пән төмендеги компетенцияларды, яғный, методикалық, социаллық хэм өзбетинше ислеу компетенцияларын қәлиплестиру хэм раўажландыру ушын топарлық жумыс арқалы кең мүмкиншиликлер жаратады. «Архитектура хэм қала қурылысы» магистрлик дәстүри шеңбериндеги талабалар белгили кеңисликте белгиленген концептуал формулировка менен имарат проектин жаратады. Бул талабаларға «Пуқаралық қурылыс» дәстүри бойынша тәлим алып атырған талабалар жәрдем береді, олар архитектор талабалар менен биргеликте имараттың жүк көтерип турушы

конструкциясын жобаластырады. «Көшпес мүлк хэм қурылысты басқару» дәстүри талабалары проекттин экономикалық тийкарламасын жаратады. Бул техника-экономикалық тийкарлама имараттың өмир бойы циклин өз ишине қамтыйды. Талабалар барлық финансылық, режелестиру, қурылыс, пайдаланыу қәрежетлерин хэм динамикалық техника-экономикалық моделдин пайдаланыуындағы рентабеллигин есаплайды. Пәнлераралық биргеликтеги жумыслардың көпшилик бөлеги – бул хәр қыйлы топарлардың жеке алып барған жумыслары хэм барлық пәнлер бойынша талабалардың биргеликтеги презентациялары болып табылады. Пуқаралық қурылыс хэм көшпес мүлк хэм қурылысты басқару бағдары талабалары архитекторлардың ревизияларына қатнасады, пуқаралық қурылыс талабалары өз есаплауларын түсиндиреди, ал көшпес мүлк хэм қурылысты басқару талабалары инвестор сыпатында басқа талабалар топарларына өз нәтийжелерин көрсетеди.

Жуўмақластырып айтқанда, пәнлер аралық хэм кәнигелестирилген тәлим де, техникалық билимлердин раўажланыуы хэм пәнлер аралық компетенциялар бирин-бири бийкарламайды. Келешектеги ўазып, әсиресе, талабалардың саны көбейип, университетлердин бюджетлери қысқарып атырған бир пайытта, хәр қыйлы курсларды бириктирип, оқыу бағдарламасындағы түрли мақсетлерге дыққат аудару тийис. Оптималластырылған «оқытудан үйрениуге өтиу» хәр бир оқыу дәстүри ушын өз алдына табылу керек. Висконсин-Милуоки университетиниң пуқаралық қурылыс тарауы бойынша тәжирийбелерине тоқтайтуғын болсақ, бизиң пикиримизше, компетенцияға тийкарланған тәлим хэм пәнлер аралық проект жумысларын хәр қыйлы шөлкемлестиру басқышында бизиң жоқары оқыу системамызда да әмелге асырылуы керек.

Әдебиятлар

1. Ешниязов Р.Н. Проблемы образования в условиях пандемии COVID-19. //Материалы республиканской научно-практической конференции «Актуальные экологические проблемы в строительстве и их решения». –Нукус: 2020. -С.200-203.
2. Bezzubko L., Bezzubko B., Eshniyazov R., Kamalov J., Naurizbaev A., Iskenderov B., Abatov J. and Khojamuratov K Higher Education During the Pandemic: The Experience of Ukraine and Uzbekistan. <https://biomedscis.com/>
3. <http://tuningacademy.org/tucahea/?lang=en>
4. Wildt J. 2003, The Shift from Teaching to Learning – Thesen zum Wandel der Lernkultur in modularisierten Studienstrukturen, in: Fraktion Bündnis 90/Die Grünen im Landtag NRW (Hrsg.): Unterwegs zu einem europäischen Bildungssystem, o. V., Düsseldorf.

РЕЗЮМЕ

Муваффақиятли жамоавий иш, айниқса қурилиш жараёнларида фанлараро гуруҳлар томонидан кенг қўламли малака ва қўникмалар талаб этилади. Ушбу мақолада ушбу имкониятларнинг қурилиш муҳандислари таълимига интеграциялашуви муҳокама қилинади. Ҳар хил турдаги курслар ва маърузалар компетентияга асосланган таълим нуктаи назаридан таҳлил қилинди.

РЕЗЮМЕ

Успешная командная работа, особенно междисциплинарными командами в рамках строительных процессов, требует широкого спектра компетенций и навыков. В данной статье обсуждается интеграция этих возможностей в образование инженеров-строителей. Были проанализированы различные типы курсов и лекций с точки зрения компетентностно-ориентированного обучения.

SUMMARY

Successful interdisciplinary team work within construction processes requires a wide range of competences and skills. This article discusses the integration of these capabilities into the education of civil engineers. The main attention was paid to the development of competencies and technical knowledge based on projects.

ФИЗИКАГА ОИД МАСАЛАЛАРНИ ЕЧИШДА МОДЕЛЛАШТИРИШ МЕТОДИ ВА ЭКСПЕРИМЕНТАЛ МАСАЛАЛАРНИ ТАҲЛИЛ ҚИЛИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ

А.Н.Эштемиров – катта ўқитувчи

Тошкент кимё технология институти Шаҳрисабз филиали

Таянч сўзлар: экспериментал, когнитив, эксперимент, ЭЮК, физик масала.

Ключевые слова: экспериментальный, когнитивный, эксперимент, ECC, физический вопрос.

Key words: experimental, cognitive, experiment, ECC, physics.

Техника олий ўқув юртлари талабаларида физикадан турли хил мураккабликдаги масалаларни ечишда моделлаштириш қўникмаларини шакллантириш: назарий, экспериментал, сифатли, микдорий, оддий, мураккаб, ижодий, мавҳум ва аниқ масалаларни ечиш орқали амалга оширилиши мумкин.

Физикадан ўқув масалаларига биринчи таъриф қуйидагича берилган: “ўқув амалиётидаги физикага

оид масалалар одатда унчалик катта бўлмаган муаммо деб аталиб, у физиканинг қонун ва методларига асосланган мантикий ҳулосалар, математик ҳаракатлар ва тажрибалар ёрдамида ечилади.

Шундай таърифлаш орқали муаллифлар ўқув амалиётида, методик ва ўқув адабиётларида масалани тушунишни турлича шаклда англадилар.